

3. Дозорцев В.А. Издательский договор и его типы / В.А. Дозорцев// Социалистическая законность. – 1977. – № 2 . – С. 23-25.

Пазюк Наталія Вікторівна,
викладач Запорізького центру
професійної підготовки
«Академії поліції» (м. Запоріжжя)
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОГОВІР ПОЗИКИ: ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ

В час активного становлення та розбудови України як правової держави та пошуку механізму належного забезпечення прав і свобод як фізичних і юридичних осіб, так і держави взагалі великої актуальності набуває проблеми вдосконалення регулювання цивільно-правових відносин. Так, з прийняттям у 2003 році Цивільного кодексу України законодавець ґрунтовно підійшов до розв'язання вищезгаданої проблеми. В сучасних умовах особливо зросла роль договору як основної форми, в якій реалізуються товарно-грошові відносини в суспільстві, з'явилися нові види договірних відносин та отримали подальший розвиток ті, які перебували ще в зародку.

Договір позики посідає самостійне місце в системі цивільно-правових договорів. Це зумовлено його правовою природою, його призначенням та притаманними лише йому ознаками. Такий договір є загальною базовою моделлю, на основі якої будується регулювання всіх кредитних відносин в цивільному праві.

Договір позики отримав широке розповсюдження як у практичній діяльності підприємств, так і серед фізичних осіб. Він став одним із способів задоволення інтересів і потреб суб'єктів цивільного права. Проте, не зважаючи на те, що договір позики видається досить простим, у сторін дуже часто виникають питання щодо взаємних прав та обов'язків, порядку оформлення договору позики, нарахування процентів тощо.

Позика – це типова договірно-правова форма кредиту для всіх форм кредитування. Водночас позика є самостійним договором, опосередковує кредитні відносини та зумовлює місце позики в системі цивільно-правових інститутів.

Договір позики врегульований у главі 71 „Позика. Кредит. Банківський вклад” Цивільного кодексу України (далі ЦК України)[1]. Договір позики як і кредитний договір, оформлює єдині за своєю економічною природою відносини. Відмінності між ними головним чином полягають у тому, що кредитором за кредитним договором виступають банки та інші фінансові установи, а в якості наймодавця по договору позики можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи.

Законодавче визначення договору позики звучить так: „За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості” (ч.1 ст.1046 ЦК України). Отже, договір позики – це один з видів зобов'язань, спрямованих на передачу майна.

Важливим з практичної точки зору є питання моменту укладення договору позики. Оскільки, як ми знаємо, договір позики є реальним, то права та обов'язки сторін не можуть виникнути до передачі речі (грошей). Іншими

словами, договір позики вважається укладеним у момент здійснення дії по передачі предмета договору на основі попередньої домовленості. Ця особливість реальних договорів зазначена в ч.2 ст. 640 ЦК України: „Якщо відповідно до акта цивільного законодавства для укладення договору необхідні також передання майна або вчинення іншої дії, договір є укладеним з моменту передання відповідного майна або вчинення певної дії”.

Чітка фіксація моменту, з якого договір вважається укладеним дуже важлива, оскільки, наприклад, питання щодо визнання договору недійсним вирішується, як правило, залежно від того, чи відповідав він вимогам закону на момент укладення чи ні (ст.215 ЦК України). Проте навіть не це найголовніше, договір вступає в силу, а тому стає обов'язковим для сторін саме з моменту його укладення (ч. 2 ст. 631 ЦК України).

Якщо, наприклад, сторони створять та підпишуть договір, де буде зазначено, що позикодавець передає у власність позичальника певні грошові кошти у визначеному розмірі, то такий документ ніяким чином не зобов'язує позикодавця до фактичної передачі грошей. Відмова позикодавця не буде порушенням закону, оскільки договір не був належно укладений. Підписаний сторонами документ з назвою „Договір позики” до фактичної передачі предмета позики в силу не вступає, а отже, посилатися на подібний договір немає сенсу.

Іноді оформлення (підписання) договору позики відбувається після фактичної передачі предмета позики. Факт існування договору свідчить про передачу позики, яка відбулася раніше. В договорі це може відобразитися таким чином: „Сторони підтверджують, що на момент оформлення даного договору позикодавець передав позичальнику, а позичальник отримав від позикодавця гроші в розмірі 1000 грн”[2].

При укладенні як договору позики, так і будь якого іншого договору сторони мають звернути увагу на форму, яка передбачена законодавцем для того чи іншого договору. Отже, з положення закону видно, що проста письмова форма обов'язкова для договору позики тільки у випадках, коли позикодавець – юридична особа, а також в усіх випадках, якщо сума договору позики перевищує встановлений законом розмір.

Договір позики – це досить поширене зобов'язання. Через те, що суб'єктами позики можуть бути як фізичні так і юридичні особи, на практиці виникають певні проблеми, оскільки зобов'язальні відносини між юридичними особами регулюються не лише Цивільним кодексом України, а і Господарським кодексом України. А ці нормативно-правові акти часто суперечать один одному. Отож розглянемо деякі з таких суперечок та шляхи їх подолання.

Вище вже зазначалося, що істотною умовою, яка обов'язково має бути присутня в договорі позики є предмет договору. А ціна (тобто проценти в нашому випадку) і строк виконання договору можна не прописувати. Вони можуть бути визначені згідно з актом цивільного законодавства. Але це все стосується Цивільного кодексу України. А в ч. 3 ст. 180 «Істотні умови договору» Господарського кодексу України (далі – ГК України) прямо сказано, що при укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору[19]. Хоча ГК України досить непослідовний, оскільки далі зазначає: „Договір поставки може бути укладений на один рік, на строк більше одного року (довгостроковий договір) або на інший строк, визначений угодою сторін. Якщо в договорі строк його дії не визначений, він вважається укладеним на один рік” (ч.1 ст. 267 ГК України).

Отже, для уникнення і попередження можливих спорів в договорі

позики, який підпадає під поняття господарського договору, є доцільним, на нашу думку, все ж таки визначати строк договору позики.

Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати про таке: незважаючи на те, що договори позики та кредиту мають спільну економічну природу і регулюють близькі за змістом правовідносини, вони мають досить суттєві відмінності, звідси неможливим видається вживання понять позика і кредит в якості синонімів. Пріоритетним для суб'єктів цивільних правовідносин є чітке розмежування цих понять на практиці.

Отже, договір позики є ефективним способом регулювання цивільно-правових відносин суб'єктів зобов'язального права, покликаний задовольняти їх інтереси в грошово-майновій сфері.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 40. – ст. 356.
2. Про врегулювання порядку одержання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів та застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства. Указ Президента України від 27.06.1999 // Офіційний вісник України. – 1999 р. – № 27. – ст. 79.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 18. – ст. 144.

Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОФОРМЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА

Підставою виникнення договірною представництва є угода, при цьому вона може бути як цивільно-правовою, так і трудовою. Наприклад, відносини між довірительом і адвокатом мають своєю підставою укладання договору доручення. Виходячи з аналізу норм чинного ЦПК України, представляти інтереси особи в цивільному процесі за договором доручення може не лише адвокат, а й будь-яка інша повнолітня і дієздатна фізична особа. На підставі договору про надання правової допомоги між адвокатом та клієнтом, адвокат виконує свої обов'язки на договірних засадах, представляє інтереси клієнта та надає правову допомогу. Виходячи з цього, оформлення ордеру адвокатом, який працює індивідуально або в створеному ним адвокатському бюро, стає алогічним, оскільки у цих випадках адвокат фактично має видати ордер сам собі.

Разом із тим, договір про надання правової допомоги є різновидом договору доручення. Стаття 1007 Цивільного кодексу України передбачає обов'язок довірителя видати повіреному довіреність на вчинення юридичних дій, передбачених договором доручення. Отже, клієнт у необхідних випадках має надавати довіреність, і саме на її підставі (а не на підставі ордеру) мають діяти адвокати, які працюють індивідуально або у складі колегії адвокатів. У цьому аспекті варто зазначити, що договір про надання правової допомоги є документом, який не лише посвідчує повноваження адвоката в адміністративному суді, а також виступає єдиною підставою здійснення адвокатської діяльності. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» безпосередньо